އިސްލާމީ ތާރީހު

މާލެއިން ބުރުސާއިން އިސްތަންބޫލަށް - 38

އަބްދުﷲ ފާރޫގު ހަސަން

Mar 17, 2023

(10 މާރޗްގެ އަރިހާ ދުވާ)

ސުލްޠާނުގެ އިސްލާމީ ދައުރާބަދަލް ދެވާހަކަތައްގެ ތަރުޖަމާ "ފަން އޮންލައިން" ގައި އަޅުގަނޑު ޝާއިޢުކުރަމުން ގެންދިޔަ ދުވަސްވަރު އަޅުގަނޑުގެ ލިޔުންތެރިކަން ތަރުޣީބުދެއްވާ ބޭފުޅަކުވަނީ އިސްތަންބޫލު ފަތަރަ ލިޔުއްވުން އެދިވަޑައިގެންފައެވެ. އެވަގުތު އަޅުގަނޑު ވަރަ ޖަވާބެއް ނުދެވުނެވެ. އަޅުގަނޑަކަށް އެބޭފުޅާގެ ހަނދުމަފުޅެއްވެސް ނުނިގެއެވެ. އެބޭފުޅާގެ އަރިހުން މިހާރު ހިތްޕުޅު ހަމަޖެހިވަޑައިގެންފިތޯ ސުވާލުކުރެއްވިކަމަށް ނުވެވެ. އެހެންކަމާއެކު ދަންނަވަމެވެ. އަޅުގަނޑުގެ މި ލިޔުމުގެ އެއްބަސްވާ ތަރުޖަމާ ކުރުގައިވިދާސް އަޅުގަނޑުވަނީ މި މަޢުގަނޑު ނަމާ ގުޅުއްވައި ހަމައެކު ފޮނުއްވާ ކިޔައިދެން އެ ހަމަށް ފޮނުގެ އެސޯންސް މި ލިޔުމުގައި ހިމަނައިފައެވެ. އެހެންކަމުން ހިތްޕުޅު ހަމަޖެހިވަޑައިގަންނަވާނެކަމުގައި ތަޞައްވުރުކުރަމެވެ.

سلطان الفاتح ގެ ވާހަކަ އަންގާގޮތް ދުނިޔެއިތުރަށް ގަޑުތަކެއްގެ ތާރީޚަކައިގެން ތިއްބެވި ކިޔުއްވުމަށް ތާރީޚާގެ ބޮޑުއިން ބޮޑުކޮށް އަޅުގަނޑަށް ސުވާލުކުރައްވައިދިނަމަ ޖަވާބުގައި ދަންނަވާލާނީ. އިންތިޒާރު ކުރައްވާށެވެ. އަޅުގަނޑު ގަސްދުކޮށްފައިވަނީ سلطان محمّد الفاتح ގެ ޚިޔާނަތްތެރި މައްސަލަ ކުޑަ ފޮތެއް އުފައްދައިދިނުމެވެ. އުމަރީކާތަކާ އެއްކޮށް ފޮޓޯއޮތްވާ އުމަރީކާތަކުގެ ސަފަރު ބިއްޔާއި މަސްދިން ޖަހަލު ފަރިއްކާލެއްވަން އަތުވައިގެން އުމަރީކާތަކު އަވަހަށްކަންކަމާގުޅޭގޮތުގެ

ވާހަކަވެސް ހިމެނޭތޯބަލަންށެވެ. އެކަމަކު ތަފުސީލު ލިޔެންއެއީ އަޅުގަނޑު ދެއްކެވުމަށެވެ. ތިއޮބާފުޅުންވެސް އާމިން ވިދާޅުވެދެއްވުން އެދެމެވެ.

ހުސައިބް ފުރޫގު އާމިނާ މަރިޔަ އަޔާސޯފިޔާގެ ކުރިމަތީގައި ---

ވާހަކަ މާބޮޑަށް ދިގުވުމުގެ ސަބަބުން ބައެއް ބޭފުޅުންގެ ހަނދުމަފުޅު ހުރިކަމެއްވެސް ނޫނެއްތެވެ. އަޅުގަނޑުގެ ދަތުރުފުރިންނާއި ދަރިފުޅާ ބެރުނޯއިން އިސްތަންބޫލަށް އައީ 24 މެއި 2022 ގެ އިރުއޮއްސުނުވަގުތުގައެވެ. ހޮޓަލުގައި ހަމަޖެހިލައިފައި ޗާގަނޑު އަރައިގަތާ އެހާކަށްހައިރާނެއެވެ. 25، 26 މެއި 2022 ދުވަސްތަކުން އަޅުގަނޑުމެން ހަމަޖެއްސައިފައިވާ އިސްތަންބޫލުގެ އާސާރީ ތަންތަން ބެލުންވަރަށް ބޮޑައިގެންމެވެ. އިސްތަންބޫލަކީ ތާރީޚުގެ ދުރުވެރިޔާސާރުތަކެވެ. މިއުޖިޒާތެކެވެ. އެންމެ އާދައިގެ ގޮތަކަށް އެބަހެން ބަލައިލާންވެސް އަޅުގަނޑަށް ދިހަވަރަކަށް ދުވަސް ބޭނުމެވެ.

ކުރީންވެސް ދަންނަވާލީމައިން އަޅުގަނޑުމެން ތިބީ އިސްތަންބޫލުގެ سلطان أحمد ޑިސްޓްރިކްޓުގައެވެ. އެ ޑިސްޓްރިކްޓަށް سلطان أحمد މިސްކިތުގެ ބިއްލޫރިންއޮޅާމަގާ އިންވެގެންހުރި ޑިސްޓްރިކްޓެކެވެ. އަޅުގަނޑުމެން ހަމަޖެއްސައިފައިވާ ޓޫރިސްޓް ގައިޑް ޢާއިޝާ ކާޝަފް އަޅުގަނޑުމެން ބަލައި އަންނާނެ ހަމަޖެހިފައިއޮތީ 25 ވަނަ ދުވަހުގެ ހެނދުނު ނުވައެއް ޖެހާއިރަށެވެ.

ހެނދުނުހެނދުނާ ގޮތުގެ ތައްޔާރުވެވަޑައިގެން އަޅުގަނޑުގެ އަނބިކުދިންނާއި ދަރިފުޅާ ތިންމީހުން ހެނދުނުގެ ސައިބޮ ދިއައީ ހޮޓަލުގެ ރެސްޓޯރަންޓަށެވެ. ސައިބޯން ތިބީއިރު އަޅުގަނޑުމެންގެ ކައިރިއަށް އައިސް ބައެއް ޤައުމުތަކުގެ މީހަ ފެންނާން އޮތެވެ. ވަރަށްވެސް ހިތްގައިމު މަންޒަރެކެވެ. ސައިބޯއި ނިމިގެން އަޅުގަނޑުމެން ހޮޓަލުގެ ލޮބީއަށް ދިޔައިރު އަޅުގަނޑުމެންގެ ގައިޑް އަޅުގަނޑުމެން ބަލައި އައިސް ހޮޓަލުގެ ލޮބީގައި އިނެވެ. ޢާޝާ އައީ އަޅުގަނޑުމެން ޢާޝާ ދެންގޮތުމަށްޓަކައި ބޭނުންވާނެ ލިޔެކިޔުންތައްވެސް ހިފައިގެންނެވެ.

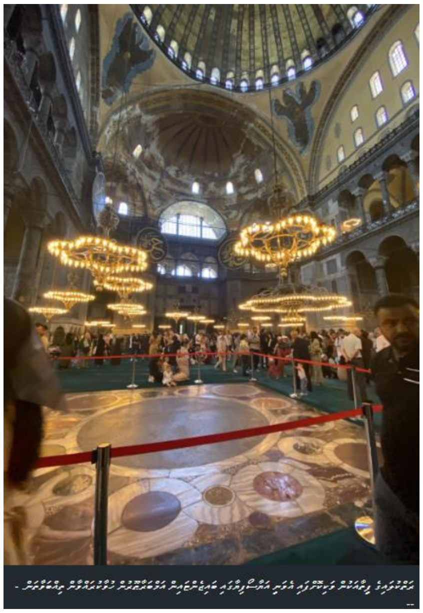

އަޅުގަނޑު ކުރިންވެސް ދަންނަވައިފައިވާ ފަދައިން އަޅުގަނޑުމެން އިސްތަންބޫލުގައި ތިބީ ކޮޅާހުރި جامع سلطان أحمد ގެ ބިއްދޫރުން މިސްކިތާ ހިސްވެގެންއޮތީ މަގުގައެވެ. މިސްކިތުގެ ދިމާކުރިމަތީގައެވެ. އެއީ އިސްތަންބޫލުގެ ތާރީޚީ ހިތެވެ. سلطان أحمد جامع އާއި އިމްބަރާޓޫރު ޖުސްޓިނިއަސް (އިސްލާމީ ތާރީޚުގައި މަޝްހޫރު ޤައިޞަރު ހިރަގުލް) ގެ ގަނޑުވަރު ހުރިތާނގައެވެ. سلطان أحمد ފުރަސްތޮށާވެސް އޮޅުވި އެ ގަނޑުވަރުގެ ގޮތީގެ ބިނާގައެވެ. އެހެންނަމަވެސް އިސްތަންބޫލުގެ އާސާރުތަކުގެ ބޮޑުބައި ބިޒަންޓިން ވެރިކަމުގެ ޒަމާނުގެ ހިނގައިދިޔައިރުގެ ހިސާބުގައެވެ.

ރޯމަނުން ނުކުމެގެން ކޮންސްޓަންޓިނޯޕަލް ފަސްތަރަކަށް މިނިޓު ހިނގައިލުމަށްފަހު އަޅުގަނޑުމެން އަނބުރައިލީ ވާސްފަރާފަސް ޓްރާމްވޭގައެވެ. އެމަގުން ފަސްވަރަކަށް މިނިޓު ހިނގައިލުމުންވެސް سلطان أحمد މައިދާނަށެވެ. ކުރީގެ ނަމުން ދަންނަވާނަމަ ހިޕޮޑްރޯމް (Hippodrome) އަށެވެ. އަޅުގަނޑުމެންގެ ކޮންމެ ފަރާތެއްގައި ހުރި މަޝްހޫރު އާސާރީތަކެވެ. ވާތްފަރާތުގައި جامع سلطان أحمد އެވެ. އަދި، ތިރީސްތުންގެ ބަހުރުވައިން ދަންނަވާނަމަ އިސްތަންބޫލުގެ ބޮޑު މޫސްކެވެ.

އަޔާޞޯފިޔާ

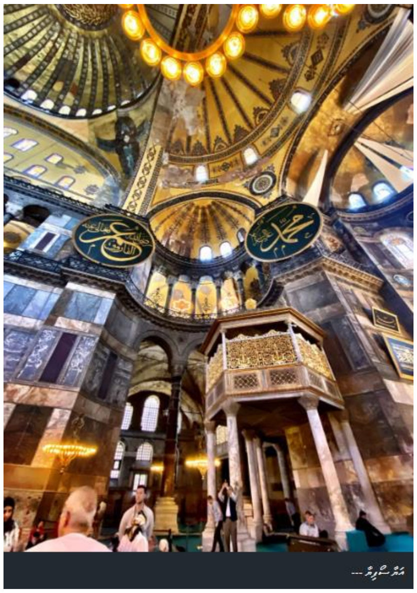

އެއީ އިސްތަންބޫލުގެ އެންމެ މަޝްހޫރު جـامـــع مسجـد އެވެ. އެއްދުވަސްވަރެއްގައި އެއީ ކްރިސްޓިޔަނުންގެ އިރުމަތީ ދުނިޔޭގެ އެންމެ މަޝްހޫރު އަދި އެންމެ އިސްވެރި (Metropolitan Church) އެވެ. ބައެއް އިލްމުވެރިން ވިދާޅުވާގޮތުގައި އައްޞޫފިޔާގެ މާނައަކީ "ހިކްމަތު މުޤައްދަސާ މަސްޖިދު" ނުވަތަ "ކަލާނގެ ހިކްމަތްތެރިކަމު" އެވެ. (ދާއިރަތުލް މަޢާރިފު އިސްލާމިއްޔާ، ޕަންޖާބު ޔުނިވަރސިޓީ) އެއީ ދުނިޔޭގައިހުރި އެންމެ ބޮޑު، އެންމެ އާސާރީ، އެންމެ ރީތި، އެންމެ މުހިންމު އެއް އިމާރާތެވެ.

އާންމުކޮށް މަޝްހޫރުވެފައިވާގޮތުގައި އައްޞޫފިޔާ ބިނާކުރެއްވީ ކޮންސްޓަންޓީން ދަ ގްރޭޓެވެ. ނަމަވެސް ފަހުގެ ހޯދުންތަކުން ސާބިތުވާގޮތުގައި އައްޞޫފިޔާ ބިނާކުރެއްވީ އޭނާއެއް ނޫނެވެ. އޭނާގެ ވަސިއްޔަތާ އެއްގޮތަށް އައްޞޫފިޔާ ބިނާކުރެއްވީ އޭނާގެ ދަރިކަލުން ކޮންސްޓަންޓިއުސްއެވެ. އައްޞޫފިޔާ އެހެރަމަނުގައި އާދެކްރިސްޓިޔަން ވަސަނިއްޔަތުގެ ބުރުޖާއްޔާތެވެ. އޭގައިވާ ބިނާކުރުމުގެ ބައެއް ހިލަމަށް މިގޮތުގެ ފެނުންތަން އެބަހުރިއެވެ. އައްޞޫފިޔާ ބިނާކުރުމަށްފަހު ހުޅުވުމުގެ ރަސްމިއްޔާތު ބޭއްވީ 15 ފެބްރުއަރީ 360މ. ގައެވެ.

"ކަނިސަރުގޯ އުރުމާ" (އައްޞޫފިޔާ) އަކީ އެތަކެއްފަހަރު އެތަކެއް ހާދިސާތަކާ ކުރިމަތިވެފައިވާ އިމާރާތެކެވެ. ވަރަށްގިނަފަހަރު ހާނި އަލިފާން ރޯވެފައެވެ. ބޮޑެތި ބިންހެލުންތަކުގެ ސަބަބުން އެތަކެއްފަހަރު ހަލާކުވެފައެވެ. 20 ޖޫން 404މ. ގައި އަލްބަރާބިރާ ފުރިކީގެއްސުގެ އަދުރުވެގެން ކްރިސްޓިއަން ކްރިސްޗަން (ޖޯންއާނު ގޮން ކްރިސްޓޯސްޓަމް) ސަރަހައްދުން ބޭރުކުރެވި އެކަމުއިސްވުމާ ގުޅިގެން ހިނގި ދުއްޕުރިހާލުގެ ނަތީޖާގައި އައްޞޫފިޔާ އަންދައިލެވުނެވެ. އައްޞޫފިޔާ މަރާމާތުކުރުމަށްފަހު އަލުން ހުޅުވީ 8 އޮކްޓޫބަރ 415މ. ގައެވެ.

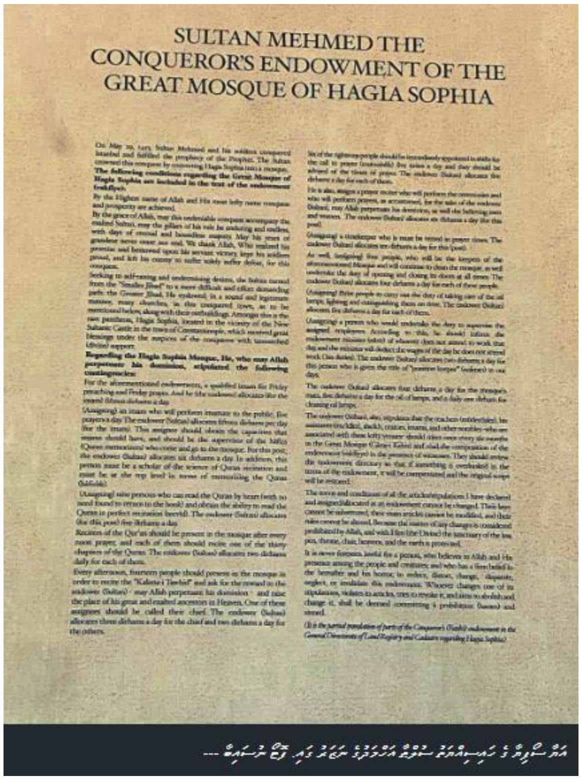

އޭގެފަހުން ވޯޓުވި ގޮތުގަނޑެއްކަން ސަރުކާރުތަކުން އަހަރަކީ އަޔާސޯފިޔާއަށް އަމާންކަމުގެ ދުވަސްތަކެކެވެ. ނަމަވެސް ބަޣާވަތެއްގެ ތަރިކަގައި އާއި މައިދާން ނުވަތަ (hippodrome) ގައި މިހާރުގެ (سلطان أحمد މައިދާނުގައި) ދެކޮޅުވެރި ދެ ގްރޫޕެއްގެ ދެމެދުގައި ހިނގި ހަނގާމައިގައި އަޔާސޯފިޔާވެސް އަންދައިލެވުނެވެ. އެފަހަރު އިސްތަންބޫލުގެ ގޮތުގަނޑެއްކަން ދެބައިކުޅައެއްބަޔާއި ސާރީ ދަފްތަރު އަސްނާދު ވަ އައުރާޤު (archives) ވެސްވަނީ އަނދައިގެންގޮސްފައެވެ. މިހާދިސާ ހިނގީ މީލާދީން 532 ވަނަ އަހަރުގެ ޖަނަވަރީމަހުން ފެށި، ސާދަ މިދުވަހުގައެވެ. އެއީ މަޝްހޫރު ނިކާ ބަޣާވަތެވެ.

ސަލްޠަނަތުގެ ޖަސްޓިނިއަން (Justinian) ނިކާ ބަޣާވަތް ހަމަޖެއްސުމަށްފަހު އަލުން ޢިމާރާތްކުރުމަށް ނިކުމެވީ އަޔާސޯފިޔާ އަލުން ޢިމާރާތްކުރުމުގެ އިރުޝާދެވެ. ސަލްޠަނަތުގެ އިރުޝާދުން ނިކުމެވީ އޭގެކުރީން އެއްވެސްބަޔަކު ދެކިފައިނުވާފަދަ ރީތި އަދި ބޮޑު ޢިމާރާތެއްގެ ގޮތުގައި އަޔާސޯފިޔާ ޢިމާރާތްކުރުމެވެ. އޭނާގެ ތަރުތީބު ކުރެއްވި ސަރަހައްދުގައި ވިޔަނާވަން ދޫކޮށްލެއްވިފައިހުރި ބޮޑުތިރީގެ ފައިޒީތަކުގެ މަސައްކަތްތެރިކަމާއި ފަންނުވެރިކަމާއި ނަމޫނާކަމުގެއި ހިފާ ޢިމާރާތްތަކުގެ އަގުހުރި ހުރިހައި ތަކެތި އޭނާގެ އަރިހަށް ގެނެސްދިނުމަށް އަމުރުކުރެއްވިއެވެ. އޭގެތެރޭގައި ޢިމާރާތުގެ ތަނބުތަކުގައި ބައިތައްވެސް ހިމެނެއެވެ. އެތަކެތީގެ ތެރެއިން ގްރީސްގެ ބައިތައް ބޮޑުސިޓީތަކުން އަޔާސޯފިޔާ އަލުން ޢިމާރާތްކުރުމަށް ގެނެވުނެވެ. އަންބަދާރުން ޖަސްޓިނިއަން ބޮޑުކުރެއްވި އެފަހަރު ޢިމާރާތްކުރުމުގައި އޭނާގެ ވިޔަފާރިހިސާ ހުރިހައި ތަކެއްޗެއްގެ ތަކެތި ބޮޑުކޮށްކުރައްވާފައެވެ. އެގޮތުން ތަކެތީގެ ތެރޭގައި ސާމާނުތަކާއިގެ ރިސާލާ ހިފައި، މިސްރުގެ ސަފްރާއްސަވާދީ ހިފައި ދިޔަރުގެ ފިހި ސަރަހައްދުތައް ހިފައި އަންކޮރިއައިގެ ހުރި ސަރަހައްދުތައް ހިމެ ހިމެނެއެވެ.

ޢިމާރާތްކުރުމުގެ މަސައްކަތް ހަވާލުކުރެއްވީ ދެމީހުންނަށެވެ. ފަންނީ މަސައްކަތް ކުރެއްވީ ތްރާލީސްގެ އަންތިމިއުސް (Anthemius of Tralles) އާއި މިލެޓަސްގެ އިސިޑޯރ (Miletus of Isidore) އާ ދެމީހުންނެވެ. އެދެމީހުން ދިރިހުރީ ގްރީކުގެއިންސް އަދި ސަރުކާރު އަހަރެއްގެ މުހިމާދުންގެ ތަރިކަގައި ހިމެނިފައިވާގެ ދެމީހުންނެވެ. އެދެމީހުން ބައިޒަންޓައިން ފަހުރެއްގައި ތިބި ހިސާބުފިލާ އިންޖިނިއަރުންގެ އެންމެ ބޮޑު މާހިރުންގެ ދެމީހުންނެވެ.

ޝަހަންޝާހު ޖުސްޓިނިއަން އެންޖިނިއަރުންނަށް އަމުރުކުރެއްވީ އަދި އިމާރާތަކީ ޒަލްޒަލާގެ އަސަރުތަކާއި އަލިފާންގަނޑުގެ ހިތްސާތަކުގެ އަސަރު ނުފޯރާފަދަ އިމާރާތަކަށް ހެއްދެވުމަށެވެ. އެހެންކަމުން އެބޭފުޅުން ނިންމެވީ އިމާރާތުގެ ފުރުމާ ގުއްބަތަކާއި ބުރުޖުތަކުގެ މައްޗަށް ބިނާކުރެއްވުމަށެވެ. ރައްކާތެރިކަމުގެ އެންމެ މަތީން ފަރުމާކޮށް އެއިރުގެ ހުނަރުވެރިކަމެވެ. އަދި ވަރުގަދަ އިމާރާތް ނިންމައިލެއްވީ ބިނާ އެކީ ފަސްއަހަރުދުވަހުން. އިންޖިނިއަރުންގެ ޝާންޝަވްކަތުގެ އެ އިމާރާތް ހުޅުވީ 27 ޑިސެންބަރ 537މ. ގައެވެ. ޝަހަންޝާހު ޖުސްޓިނިއަން އެދުވަހު ފައްސިލާން ވެރިވެގެންވަނީ ފަހުރުވެރިކަމާއެކު ވިދާޅުވިއެވެ.
"އޭ ސـلیمـان (عـلـيــه الـسّـــلام - ހަމަކަށަ سـلیمـان ގެ ބަދަލު) އެވެ! އަޅުގަނޑު ކަތްތަވާނުގެ މައްޗަށް ކުރިހޯދައިފިމެވެ!"

ނަމަވެސް ހުރި ޒަމާނުގެ ބަނޑުކަމުގައި 5 މޭ 558މ. ގައި އައި ޒަލްޒަލާއެއްގެ ސަބަބުން ޗާރޗްގެ ގުއްބާގެ އިރުމަތީބައިވަނީ ވެއްޓިފައެވެ. ނަމަވެސް އެއްގަމުން ޗާރޗްގެ ޖިންސުނަށް ހަމަކަނޑައި (tabernacle) ގުބާބާނާއި (altar) ކުޑިކުޑިފަށްގަށެވެ. އެހެންކަމުން އަނެއްކާވެސް މަރާމާތުކޮށް ބައެއް ބަދަލުތަކާއެކު ހުޅުވާލެއްވީ ގައިޑުރުކުރުވުމަށް 24 ޑިސެމްބަރ 562 ގައެވެ.

އިސްތަންބޫލް ޤުސްޠަންޠީނިއްޔާ ހިފައިގަތުމުން އަނގޮތުގެ ޗާރޗްގެ މަތިވަޑައި ކަމަކަށް ވަރަށް ބޮޑުތަނެއް ޒަލްޒަލާތައް އެރިއެވެ. ނަމަވެސް ޗާރޗްގެ ޒަމާނުގައި އެޅިފަހަރުތަކުން ބޮޑެތި ގެއްލުންތައް ލިބިފައެވެ. އެކަންކަން ރަނގަޅުކޮށް މަރާމާތުކުރެއްވީ ސޯވިއެޓް ރާއްޖެއިން ދާއިރާއާއި ބޮޑު ޗާރޗްގެ މަރާމާތުކުރެއްވި ޝަހަންޝާހު ބޭސިލް (Basil II) II ގެ ވެރިކަމުގައެވެ.

މީލާދީން 1204 ގައި ސަލީބީން އިސްތަންބޫލް ފަތަޙާކޮށްލިއިރު ޗާރޗްގެ ޚަޒާނާ ކަނޑައިލައި ހުރިހާ ތަކެތި ބޮޑެތި ގެއްލުންތަކެއް ލިބުނެވެ. އިސްލާމީ ހަރަކާތްތަކުން އަޅުގަނޑު ވެސް އަމާނާތަކަށް އަދާކުރަމުންނެވެ. މަސީހީ ޕޯޕުންނާއި ދުވައްމަކީ ޕޯޕުންގެ ސުލްޠާނީ ތަޚުތު ހަމައިގެ ގެއްލުމެވެ. ތަކެތި ބަދަލުކުރެއްވުމަށް ކަންތައްތަކާއި ވަރަށް ބައިވަރު އަމާނާތަކުން ލިބިގެންދިޔައެވެ.

އޭރު ލަޓީން ސަލީބީންގެ ކުލަތައް ހިފެހެއްޓުމުގައި އެޔެއްގެން ބޮޑެތި ގެއްލުންތައް ލިބުނެވެ. ނަމަވެސް ކުރު ހިސާބަކަށް އެރެއްގެ ތާރީޚުގައި ވާހަކަ ކިޔާދެނީ ބަރަކާތްތެރި ޕޯޕުން އެކައިރޫނުގެ ޢަސްކަރީ ހިނގުން ޝަރީފް ގޮތުގައެވެ. ހަމަގައި އެންމެ ކަމަށް ބަލާލާ ބޮޑުތަކުގައި އެހެނެހެން ކަނޑާލަނީ ކުރިމަތިލާ ބޮޑުބޮޑު ޢިމާރާތް ބުރުޖުގެ ނިޝާނަކުރެއްވިއެވެ. އެހެންކަމަކާއިން އޭގެން ޗާރޗްގެ އިސްތަންބޫލް އެންމެ ބޮޑު ފަހަރެއްގައި ޓަބެއްބެރިއެވެ. ބަރަކާތްތެރިކަމުގެ އިސްލާމީދުގައި މާޒީކަން ތާރީޚުތަކުގެ ބަރަކާތްތަކުން އަޅުގަނޑުގެ ބޭނުންކުރިއެވެ. ބައިޒަންޓިން ދައުރުގައި ޗާރޗްގެ އެތިކަ ހަމައާއި (ސިލްކާއި ސޯރާ) ހުރިބޮޑު ބާރުގަދަ ދުވަސްވަރު ލިޔެކިޔުންތަކުގެ

ބަޔާންތަކެއް ފެންނަނީ ވަރަށް މަދުންނެވެ. أحمد بن رُسْتَه އަކީ ނަޞާރާއާ ބެހޭގޮތުން ތަފްސީލު ލިޔުއްވުންތަކެއް ލިޔުއްވި އެންމެ ފުރަތަމަ މުސްލިމު ލިޔުންތެރިޔާއެވެ. އޭނާގެ ލިޔުއްވުންތަކަކީ އޭނާ އަމިއްލަފުޅަށް ދެކެވަޑައިގެންނެވި ކަންތަކެއް ނޫނެވެ. އޭނާ މީލާދީން 902، 903 ގައި ދުނިޔޭގައި ހުންނެވިއެވެ. ނަމަވެސް އޭނާގެ ލިޔުއްވުމުގެ މަޞްދަރަކީ هارون يحيى އެވެ. ހިރުން މުސްލިމު ޤައިދީއެކެވެ. هارون يحيى އަކީ ނަޞާރާގެ ސަރަޙައްދަށް ވަދެވަޑައިގެންނެވި ޝަހަރުތަކުގެ މަޢުލޫމާތު ބޭއްވި ދުވަހުއްގައި ބޮޑުސަރުކާރުތަކުގައި ދިރިއުޅުއްވި ބައެއްގެ ޚަބަރުދީމުއްލަވައެވެ. ޙައްޤުއަކީ ޖުމްހޫރީ އަދިވެސް ބޮޑުކަ ބައެއް ޖަލްސާތަކަށް ބޮޑުސަރުކާރުން ބަންގަލިން ވައްދާ ފަރާތަ ބޯގާމާ އަރަފުވެ. އެހެންކަމުގައިވާނަމަ އެކަމަކީ ފަސް ދިހަ ނޭރިޔާއް އޮތްކަމުއް ދަނެގެންނެވެ؟ ކޮންބައެއްކަސް هارون يحيى ވެސް އެދުވަހު ނަޞާރާގެ ގޮވަމިހާކަމުގައި ހުންނަވައިގެން "اطال الله بقاء الملك سنين كثيرة" އެވެ އަޑުގުޅާކަށް ގޮވައިލައްވައި ނަޝީދާކިޔުއްވިއެވެ.

(ނުނިމޭ)